

Píše Jozef Hanzel, správca -učiteľ v Lietave.

Prameň: Ústne podanie pamätí najstarších ľudí v Lietave a vlastné pozorovanie súčasnej doby.

Obec Lietava vznikla zaiste vtedy, keď vznikol a bol stavaný tunajší hrad. Hrad bol stavaný v XI. až XII. storočí. Niet pravda písomných dokladov, či už obec jestvovala pred, alebo či jej počiatok spadá tiež do XI. storočia. V spomienkach a v pamätiach spomínané je, že pred 300-rokmi bolo v tejto obci 7. gazdov – samostatných, menom Cholkovci, Hlavajovci a Čepelkovci. Mená ďalších sú nie známe. Vetev Čepelkovcov už vymrela. Spomínaní gazdovia majetkovo neboli poddaní hradnému pánovi, avšak právo mali obmedzené.

Hrad bol stavaný v XI. až XII. st. Mená hradných pánov ktorí hrad dali postaviť neni sú známe. Hrad bol obývaný do XVI. storočia až v XVII. stor. navždy opustení Jurajom Thurzom, Imrichom Thurzom a Irmou Thurza. Vo vojnách proti Turkom bol hrad Turkami dobytý a značne poškodený.

Statky podzámku prechádzaly darom, alebo kúpou na rôznych majiteľov. Medzi držiteľmi panstva lietavského spomínaní sú: Šmichalovský, ktorého rod bol dlhší čas držiteľom statku, kúpou prešiel do rúk Windiešgráca, ktorý majetok kúpil ako dar pre svoju vnučku, spomínaná je vdova Kovičková, baron Poper, posledný je ešte žijúci J. Kubelík z ktorého rúk prešiel majetok do rúk občanov. Lietavský panský majetok od Kubelíka zjednal v mene lietavských akcionarov Pavel Maljaček za 1,130.000.- Kč, ale pomocou zemeľskej rady kúpa bola znovu prejednávaná a majetok bol predaný za 900.000.-Kč. Tým posledný zbytok lietavského panstva prešiel v roku 1919-20 do rúk tunajšieho ľudu.

Ku premávke slúžila neschodná cesta hore riečištom potoku Lietavky až z Liet. Lúčky. Vicinálna cesta v terajšom vedení bola postavená v roku 1890. Je živou pamäťou starších ľudí na jej stavenie.

Kostol bol postavený neskoršie než tunajší hrad. V kostolnej krypte boli pochovávaní členovia hradu ako aj panstvo blízkeho okolia. Po svetovej vojne krypta už ako zbytočná bola zamurovaná. Kostol bol už 3-krát prestavaný. Pôvodne bol omnoho vyšší než je dnes. Čiastka kostola zákrstie zhorela v roku 1912, pritom zhorel veľmi cenný a pamätný obraz, znázorňujúci prenasledovanie kresťanov Tatármi všetkými nužnými ukrutnosťami, ktoré veľmi dobre vystihnul prirodzenými farbami, neznámy maliar. Škola bola založená pred rokom 1862.

Svetová vojna i tu zanecháva svoje následky a hrôzy. 11 mŕtvych a mrzákov počtom 10. Ku koncu svetovej vojny menia sa názory o spoločenskom sriadení i v tunajšej obci, následkom upadá mravnosť, pomer osobný majetkový upadá do časového prerodu, tvoria sa osobnosti z poddaného ľudu usilujúce len o vlastné „ja“ preto neni šetrený ani statok podzámku. Duch vojnový – revolúčný bol zavlečený i do tejto odľahlej dediny, ako ohlas bola zničená tunajšia obora (zverinec), ohrada sobraná a zverina vyničená do posledného jedinca. Tým bola veľmi poškodená krásna pôvabnosť tohoto okolia. Spomínané je na zničený zverinec, ako na niečo veľmi krásneho a v dnešnom čase hádam aj na niečo zvláštneho.

Úroda v svetovej vojne bola normálna, výnimkou stáva sa rok 1917, ktorý je veľmi suchý. Po svetovej vojne boli roky čo do úrody normálne, len zima v roku 1929 je veľmi veľká, v ktorej vymrzlo mnoho ovocných stromov i v tunajšej obci.

Na jar v roku 1924 je pamätaná povodeň. Voda prišla od obce Podhoria a s priliehajúcich hôr. Povodeň narobila mnoho škody na prezimovanom obilí a v obci tiež spôsobila značnú škodu.

Po svetovej vojne všetko vedenie v obci sa racionalizuje. Život hospodársky ako aj spoločenský sa zlepšuje. Začínajú sa užívať v hospodárstve lepšie nové stroje, záujem o chov rožného dobytká sa zvýšil – k tomu účelu zakladá sa mliečkarský spolok s modernými strojami, založený a organizovaný je potravný spolok, tiež hygiena sa zlepšuje, však veľmi pomalým krokom, ale preca badať i v tomto smere napredovanie. Životná úroveň širších vrstiev ľudu všeobecne sa zvýšila a prejavuje sa v každodennom živote správnym pojmáním demokratických zásad a prispôbovaním sa.

V obci bol vystavaný obecný dom. So stavbou započalo sa v roku 1927 a dokončená bola v roku 1929. Od toho času slúži nielen k účelu obecnej samosprávy ale aj k účelom vzdelávacím a osvetovým.

Miestny Dobrovoľný hasičský sbor organizovaný bol v roku 1929. V nasledujúcom roku bola zakúpená a k svojmu účelu odovzdaná ručná striekačka. Umiestnená je v hasičskom skladišti. V skladišti je tiež umiestnená obecná dobyčcia váha, ktorá bola zakúpená a odovzdaná svojmu účelu v roku 1935.

V posledných rokoch badať veľký rozvoj na poli ovocinárstva. V minulosti rozprestieraly sa len holé stráne a sady boli prázdne. Dostalo sa veľkého ocenenia v tomto smere, preto niet už dnes záhrady, kde nebolo by vidno dorast mladých stromov vo veľkom počte. Sriaďované sú ovocné školky, jednak jednotlivcami alebo

spoločnosťami. Majitelia škôliek každoročne vysádzajú mnohé stromky na svojich pozemkoch a jednak lacným odpredajom tiež dopomáhajú k zveladeniu ovocinárstva.

V poslednom čase objavuje sa choroba medzi ošípanými. Chorobou postihnutý kus skoro každý uhynie. Tým veľmi je hatený chov ošípaných, lebo občania s obavou oddávajú sa preto pestovaniu tohto druhu. Tak tiež drôbež (husi, kačky, sliepky) trpia každoročne chorobou, hlavne v mesiacoch letných, ktorej v dosť veľkom počte podliehajú. Chorobe neodpomáha ani veľká hygiena prostredia v ktorom drôbež žije.

Rok 1937 čo do úrody bol normálny, len v čas žatvy bol dosť mokrý, takže obilie bolo ťažko usušiť, preto bolo aj vlhké posväžané do stodôl. Úroda raži bola veľmi slabá. Krmivo, ako ďateľina druhá a otava veľmi utrpely dážďami. Začaly hniť aj na koreni aj na ostrmoch. Začiatkom septembra podarilo sa krmivo uschovať do stodôl, ale v značnom % poškodené. V tom istom roku postihnuté sú okopaniny, najmä kapusta, húsenicami, ktoré sožraly úplne listy kapustné, že na poli ostaly len holé hluby. Očakáva sa nedostatok spomenutej okopaniny.

Žatva bola primeraná, iba raž urodila sa len kde tu, lebo všetka vymrzla alebo inak vyhynula a preto musela byť vyorana na jar. Tedy raž v jaseň na siatie musela byť dovážaná, lebo zásob z minulosti nebolo u žiadneho gazdu. Ostatné obilie bolo šťastlivo sobraté s poľa, ako odmena za celoročnú roľníkovu námahu. Okopaniny boli tiež v jaseň za pekného počasia sklúdnené. Kapusty urodilo sa pod priemerom. Jasenné práce na poli boli vykonané v priaznivom počasí. Naši roľníci ešte niektorí popreorávali kde tu strniská a keďže pomaly ale tým určitejšie prichádzaly mrazy, sneh a nepohodlné počasie, utiahli sa naši roľníci domov, aby ešte kto nenachystal drevo mohol ešte sa ním zaopatriť. Tedy život vrátil sa medzi štyri steny rodného krbu.